

Тетяна Крамаренко¹, Олена Поліщук², Галина Білоусова³

¹канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри математики та методики її навчання; ²завідувач сектора інформаційно-бібліографічного відділу,

*³старший викладач кафедри математики та методики її навчання
Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг*

ORCID ¹0000-0003-2125-2242 ³0000-0003-0025-6412

e-mail ¹kramarenko.tetyana@kdpu.edu.ua ²polischuk_73@ukr.net

АНАТОЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ КАПІНОСОВ: ВІД ШКІЛЬНОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ВЧЕНОГО-МЕТОДИСТА

Метою цієї статті є презентація біобібліографічного покажчика [1] (серія «Знакові постаті Криворізького педагогічного», вип. 2), присвяченого Анатолію Миколайовичу Капіносову (1953-2017) – українському вченому-методисту, кандидату педагогічних наук, доценту кафедри математики та методики її навчання Криворізького державного педагогічного інституту/університету). Покажчик підготовлено у рамках відзначення 90-річчя університету з метою вшанування пам'яті А. М. Капіносова.

Близько 15 років життя А. М. Капіносова присвячено науково-педагогічній діяльності в Криворізькому державному педагогічному інституті/університеті. А. М. Капіносов пройшов творчий шлях від шкільного вчителя до вченого-методиста.

Наукова спадщина доцента А. М. Капіносова налічує понад 200 наукових публікацій, серед яких понад 100 науково-методичних посібників (підручників, дидактичних матеріалів, посібників для вчителів і учнів), значна частина яких мають гриф МОН України. Загальний тираж виданих посібників сягає 1 млн. Він створив методичну систему поетапного рівневого навчання математики за класичним дидактичним принципом Я. А. Коменського [2; 3]. Анатолій Капіносов працював над проблемою із запровадженням зовнішнього незалежного оцінювання знань випускників загальноосвітніх навчальних закладів і створенням Державного стандарту базової середньої освіти на засадах компетентнісного підходу.

У покажчику представлено праці А. М. Капіносова дисертація та автореферат дисертації, підручники та науково-методичні видання, публікації в збірниках наукових праць і матеріалах наукових конференцій, статті в періодичних виданнях за роки наукової й викладацької діяльності. До покажчика також включено матеріали про наукову, педагогічну й громадську діяльність ученого.

У 1991 році, коли Україну було проголошено незалежною, самостійною державою, перед молодою державою постало багато питань, які потрібно було вирішувати терміново. Одним з невідкладних питань в системі освіти було питання забезпечення загальноосвітніх шкіл підручниками вітчизняних, тобто українських авторів. Як зазначає Салтановська Надія Іванівна, кандидат

педагогічних наук, доцент, завідувачка лабораторії математики Комунального вищого навчального закладу «Вінницька академія неперервної освіти», для отримання якісної освіти в загальноосвітній школі одного підручника дуже мало. Тому, починаючи з 1991 року, українські вчені, методисти, вчителі-практики працюють над створенням комплектів літератури для вивчення математики в основній та старшій школі. Чільне місце в розв'язанні цієї проблеми належить Анатолію Миколайовичу Капіносову [4; 5]. Маючи високий науково-теоретичний рівень та великий досвід роботи вчителя-практика, він зробив вагомий внесок у розробку дидактико-методичних матеріалів для загальноосвітніх шкіл [1, с. 19-20].

Серед різних здобутків А. М. Капіносова як методиста заслуговує на увагу система задач, яку він самостійно розробляв. Підбір задач до кожної теми продумувався ним ґрунтовно й детально, від простого до складного, тобто так, щоб можна було по лінії задач диференціювати вимоги до учнів і сформувані в учнів такі вміння, навички, які б забезпечили засвоєння навчального матеріалу з кожної теми. Користуючись сучасною термінологією, можна сформулювати так: система задач забезпечувала диференціацію навчання й формування таких компетенцій і математичної компетентності в цілому, щоб можна було досягти очікуваних результатів, які передбачені нормативно-правовими документами. На цінності системи задач, розроблених А. М. Капіносовим, наголошують доктор педагогічних наук, професор І. В. Лов'янова, методисти С. Г. Шиперко, Н. В. Богатинська та ін.

Професор Нелін Євген Петрович, відзначає, що доповіді Анатолія Миколайовича завжди дуже гарно сприймалися і методистами, і авторами підручників, оскільки вони поєднували глибокий науковий аналіз розглядуваної проблеми з величезним власним досвідом автора, як практикуючого вчителя математики. І кожен із слухачів знаходив для себе якусь «родзинку» – чи з принципів рівневої диференціації навчання, чи добору системи вправ, з яких Анатолій Миколайович був неперевершеним майстром, а завідувачі кабінетів математики завжди отримували конкретні методичні рекомендації, які вони могли донести до вчителів математики в своїх областях [1, с.13-14].

Гринчишин Ярослав Тадейович, головний редактор видавництва «Підручники і посібники» (м. Тернопіль) зазначає, що протягом багаторічної співпраці видавництва з Анатолієм Миколайовичем, яка розпочалася в 1993 році, він (особисто чи у співавторстві) підготував і видав 3 підручники з алгебри й геометрії для учнів та вчителів закладів загальної середньої освіти, а також кілька десятків навчальних і методичних посібників, у яких завжди відчувався не просто фаховий науково-методичний, а й, що дуже важливо, системний підхід до викладу матеріалу [1, с. 15]. Анатолій Капіносов був одним з перших в Україні, хто передбачив перспективність та ефективність тестової методики оцінювання й пропагував тестування як засіб навчання й перевірки знань. Він багато зустрічався й спілкувався з учителями на курсах підвищення кваліфікації по всій Україні, передаючи їм свій досвід. Умів дослухатися до думки інших

задля покращення якості видань. Створені ним підручники й посібники [3, 6] є актуальними й досі, незважаючи на зміни в підходах до навчання, оновлення програм для ЗЗСО й зовнішнього незалежного оцінювання. Зокрема, одна з найуспішніших його книжок – посібник з комплексної підготовки до ЗНО з математики – перевидається вже понад 10 років [6]. Її цьогорічний наклад становив близько 50 тисяч примірників.

Тетяна Борисівна Букарєва, завідувачка навчально-методичного відділу природничо-математичних дисциплін Комунального вищого навчального закладу «Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» (тепер Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти») відзначає, що А. М. Капіносов плідно співпрацював з навчально-методичним відділом природничо-математичних дисциплін [1, с. 16-17]. Разом з Валентиною Пилипівною Келесіді часто запрошували його виступити перед учителями математики Дніпропетровщини, які проходили в інституті курси підвищення кваліфікації, на обласних семінарах з питання застосування тестових технологій і різнорівневого навчання математики, підготовки до складання ЗНО з математики. Т. Б. Букарєва наголосила, що розроблені А. М. Капіносовим навчальні посібники [2-7] користувалися величезним попитом у вчителів. Насамперед, коли постала проблема з методичними й дидактичними матеріалами у зв'язку з переходом на 12-бальну систему оцінювання навчальних досягнень учнів.

Науковий доробок А. М. Капіносова має вагомe теоретичне і практичне значення для вчителів-практиків і студентів – майбутніх учителів математики.

Після семінару завідувачів кабінетами математики обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

У першому ряду ліворуч завідувачка навчально-методичним відділом природничо-математичних дисциплін В. П. Келесіді.

У верхньому ряду в центрі – методист Т. Б. Букарєва.

А. М. Капіносов – другий ряд, в центрі. (90-ті роки, Дніпро)

Список використаних джерел

1. Анатолій Миколайович Капіносов: від шкільного вчителя до вченого-методиста (на пошану пам'яті) (до 90-річного ювілею Криворізького державного педагогічного університету) : біобібліографічний покажчик / Бібліотека Криворізького державного педагогічного університету ; упоряд. О. Б. Поліщук, Т. Г. Крамаренко ; бібліогр. ред. О. А. Дікунова; за ред. Г. М. Віняр, О. М. Кравченко. – Кривий Ріг, 2020. – 123 с. (Серія «Знакові постаті Криворізького педагогічного». Вип. 2).
2. Капіносов А. М. Тематичне поетапне рівневе вивчення математики в основній школі / А. М. Капіносов. – Дніпропетровськ : Інновація, 2005. – 65с.
3. Капіносов А. М. Посібник для рівневого навчання з геометрії. 7 клас. Ч. 1 : навчальні завдання. / А. М. Капіносов. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. – 302 с.
4. Капіносов А. М. Математика. 5 клас. Дидактичні матеріали для різнорівневого навчання / А. М. Капіносов. – Дніпропетровськ, 1993. – 145 с.
5. Капіносов А. М. (співавт.) Математика. Основна школа. Екзаменаційні завдання для тестової перевірки знань, умінь і навичок / А. М. Капіносов, Г. М. Литвиненко. – Дніпропетровськ, 1994. – 84 с.
6. Капіносов А. М. (співавт.) Зовнішнє оцінювання. Математика : навч. посібник / А. М. Капіносов, Г. М. Білоусова, П. І. Ульшин ; за ред. В. В. Корольського. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. – 288 с.
7. Капіносов А. М. Геометрія. 7 клас. Тематичне оцінювання : навч. посібник / уклад.: А. М. Капіносов, Я. Г. Сень, Ю. І. Пономаренко, Т. Б. Букарева. – Дніпропетровськ : Інновація, 2005. – 64 с.

Анотація. Метою статті є презентація біобібліографічного покажчика, присвяченого А. М. Капіносову – українському вченому-методисту, кандидату педагогічних наук, доценту кафедри математики та методики її навчання Криворізького державного педагогічного інституту / університету). У покажчику репрезентовано бібліографію праць А. М. Капіносова.

Ключові слова: *вчитель математики, математична освіта, навчальна діяльність, Анатолій Капіносов.*

Kramarenko Tetiana, Polishchuk Olena, Bilousova Halyna. Anatoliy Mykolayovych Kapinosov: from school teacher to scientist-methodist. Summary. The purpose of the article is to present a biobibliographic index dedicated to A. M. Kapinosov - ukrainian scientist-methodologist, candidate of pedagogical sciences, associate professor of mathematics and methods of its teaching Kryvyi Rih State Pedagogical Institute / University). The index presents a bibliography of works by A. M. Kapinosov.

Key words: *mathematics teacher, mathematical education, educational activity, Anatoliy Kapinosov.*